

פתיח התורה

הרב שלמה לוונשטיין שליט"א

לקט פירושים מתוך שיעור פרשת שבוע
בביהכ"ס "דברי שיר" רח' זכריה 4 ב"ב יום חמישי בשעה 22:00

גליון מספר 88

בהר בחוקותי תשס"ט

הרבה פעמים אדם שומע שצריכים להזהר באיזה ענין ואכן הוא מתפעל ואומר שבהזדמנות הראשונה יעשה זאת, אך עוברות שנים והאדם נשאר באותו המצב, רק מפני שלא עשה מיד את מה שהבין שצריך לעשות.

"ולא תונו איש את עמיתו" (כה יז)

כתב בספר "דרך שיחה": אמרו שנים עשר אלף זוגות תלמידים היו לו לר"ע וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה וכו'.

שאלה: למה לא אמרו שהיו לו כ"ד אלף תלמידים?

תשובה: היו חברותות.

שאלה: וכי כל כך חמור הוא מה שלא נהגו כבוד זה לזה, שכולם מתו על עון זה?

תשובה: הם היו צריכים להנהיג את הדור והיו למדין מהן, וענין של מידות הוא, ולכך לא היתה עצה אחרת.

שאלה: איך לא עשו תשובה, ולמה רבם לא הוכיחם?

תשובה: ר"ע עצמו לא ידע הטעם, במדרש רבה (קהלת י"א, ו') איתא שאמר לשבעת תלמידיו החדשים "הראשונים לא מתו אלא מפני שהיתה עיניהם צרה בתורה זה לזה, אתם לא תהיו כן, מיד עמדו ומלאו כל ארץ ישראל תורה", וטעם זה על כי היו צרי עין נתחדש לו אח"כ.

ועוד, שסברו שנהגו כדן, שהרי לא ביזו אחד לשני, והטענה עליהם היתה "שלא נהגו כבוד", וסברו שלא היה צריך יותר.

שאלה: כשראו שהתחילו למות, מדוע לא חזרו בתשובה?

תשובה: כבר נגזרה גזירה ולא הועילה תשובתם כדי להראות לדורות. ומה שאמרו במדרש שם "מיד עמדו

"שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר" (כה ד)

כתב בספר "דרך שיחה" שאלה: מה לכוין בשנה השביעית בברכת השנים "ואת כל מיני תבואתה לטובה"?

תשובה: במסכת נדרים (נ"ה, א') "וכל תבואת שדה לאתוויי פירות האילן", א"כ זה מדבר על פירות האילן, וגם יש אופנים שירק מותר.

שאלה: ולר"ע שספיחין מן התורה?

תשובה: במסכת תענית (י"ט ב') איתא שגם בשביעית מתענים על הגשמים מפני שיש בהן פרנסה לעניים, ובתו' (שם ד"ה רשב"ג) מבואר שעל ספיחים אסורים לא, ובירושלמי (שביעית ריש פ"ג) לחד מאן דאמר שריחמו על החשודים ואף על ספיחים אסורים תיקנו.

"וכרמך לא תזמר" (כה ד)

הגמרא במסכת סוכה דף מט עמ' ב: אמר אבבי עמדתי לפני ר' אלעזר ברבי צדוק, בא איש אחד ואמר יש לי כפרים ויושביהם, ויש לי זיתים וכרמים. ובאים בני הכפרים וחופרים בכרמים, ובשכר זה אוכלים את הזיתים. האם זה מותר או אסור? (כמובן שמדובר בשנת השמיטה)

אמר לו אסור. עזב אותנו האיש והלך. אמר ר' אלעזר ברי' צדוק, ארבעים שנה אני גר במקום זה ולא ראיתי אדם שהולך בדרכים ישרות כמו אדם זה.

לכאורה קשה, מדוע התפעל כ"כ משאלת האיש שלכאורה שאל שאלה פשוטה בהלכה. עונה ה"ליקוטי בשמים" שאורחותיו המתוקנים של האיש התבטאו בכך, שלא נשאר לשאול מה לעשות ואיך לעשות, אלא באותו הרגע שמע שאסור, קודם כל הלך להפסיק את המעשה שאינו כדן, אח"כ חזר לשאול ומה כן לעשות.

ומלאו כל ארץ ישראל תורה", וכי מיד עשו והעמידו ישיבות בכל הארץ? אלא זה גופא שקיבלו את דברי ר"ע בזה גופא נתמלא כל הארץ תורה.

ובכלל, ענין של מידות קשה מאד לשנות. הרמב"ן כותב בשם הרמב"ם (בשמונה פרקים פרק רביעי) שעונשו של משה היה משום שכעס, וכיון שחשבו שכל מה שעושה הוא על פי הקב"ה, "מתנועותיו ומדבריו כולם למדים", ולכך היה חמור עונשו כל כך! וכן בגמרא מנחות (ס"ה, ב') "צהבו פניך שהשבת את הזקן, ותמיהני אם תאריך ימים". והנה מלשון הגמרא משמע שר' טרפון לא הקפיד עליו בזה, ואדרבה, שמח שפשט לו קושייתו, ורק ר"ע הרגיש בו ששמח מזה וקללו שלא יאריך ימים, ויש לתמוה מאי כולי האי שמגיע לו מיתה בשביל זה וכל ישראל יפסידו ת"ח כזה, והיה לו להוכיחו ולהזהירו שלא יעשה כן? אלא הכוונה: בשביל שהיה תנא ואדם גדול, ובוודאי יהיה ממנהיגי הדור ואלפי תלמידים ילמדו אצלו, וכיון שהרגיש בו מדה רעה זו שמתכבד בקלון רבותיו, ומדות קשה לעקרו, וחשש שמדה זו תעבור לאלפי תלמידיו ויהיה בזה תקלה לדורות, ולכן נח שימות ולא יעביר מדות רעות לתלמידיו. [ובספר "ארחות יושר" ערך חינוך, הביא הרב שליט"א מגמרא זו ראייה לדברי מרן החזו"א בספר "אמונה ובטחון"]

ואף שהיו "תלמידי רבי עקיבא" – אפשר מן השמים לא נתנו להם סייעתא דשמיא, כדי ללמד לדורת.

שאלה: מהי השמחה בל"ג בעומר שפסקו מלמות, הרי לא נשאר כלום מתלמידיו ולכן פסקו מלמות, וכבר הקשו כן.

תשובה: רובם מתו ונשארו מעט, וכעין שכתבו התוס' שהיו שנשארו ולא מתו במתי מדבר.

שאלה: הרי בגמרא אמרו "והיה העולם שמש עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום", משמע שלא נשאר כלום?

תשובה: מהחשובים שבהם לא נשאר כלום, ולכן הלך לרבותינו שבדרום.

"כי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו" (כה לה)

פירש רש"י, משל למשא שעל החמור, שאם נפל חמשה אין מעמידין אותו. לכן צייתה התורה שכבר משעת מוטת היד, כשרק מתחיל ליפול, זה הזמן לעזור.

כותב ה"אבן שלמה" ר' שלמה זלמן ארנרייך הי"ד. מדוע נקט רש"י במשלו דוקא חמשה, ופירש על זה על דרך מה שאמרו בעלי התוספות על התורה בפרשת שופטים בפסוק "ידינו לא שפכו את הדם הזה", שהמילה "שפכו" כתובה עם ה' ונקראת ב-ו ומדוע נכתבה בה? כי חייב אדם לתת לעני חמישה דברים. 1. אכילה 2. שתיה 3. לינה 4. לויה 5. מזון לדרך. וזה כוונת רש"י שלא תניח לו לירד וליפול לגמרי, שאז יצטרך לחזור על הפתחים ואפילו אם תתן לו כל החמישה דברים הנ"ל, על כל פנים ישאר עני, ולכן החזיקו כבר משעת מוטת היד.

"אל תקח מאתו נשך ותרבית וגו' וחי אחיך עמך" (כה לו)

כתב בספר "נחל איתן" להסביר פסוקים אלו על פי מה שכתוב במדרש ובגמרא, שכל מי שמלוה בריבית אינו עומד לתחיית המתים, וכשם שנפרעים מן המלוה כך נפרעים מן הלווה.

וזהו מה שאומר הפסוק "אל תקח מאתו נשך ותרבית" ואז "וחי אחיך עמך" שתחיו לעתיד אתה ואחיך. מה שאין כן אם תקח ריבית, אז שניכם לא תקומו לתחית המתים. ("ילקוט האורים")

"וכי תשיג יד גר ותושב עמך" (כה מז)

פירש רש"י מי גרם לו שיעשיר, דיבקו עמך. "ומך אחיך עמו", מי גרם לו שימוך, דיבקו עמו, ע"י שלמד ממעשיו.

אומר ה"מגדלות מרקחים" שמכאן יש לימוד זכות לישראל, שאפילו הפחות שבעם ישראל טוב הוא וחשוב מאומות העולם, שהרי לכאורה אם הגר תושב ראוי לשכר ע"י שלמד מישראל, אם כן, איך אמר שהיהודי ראוי לו לקבל עונש ולרדת מנכסיו מפני שלמד מהגר תושב, אלא על כרחך שכשגוי לומד מישראל הוא עולה ומה שנקרא עברה אצלנו, אצלו הוא מצוה.

"או דדו או בן דדו יגאלנו" (כה מח)

יש לומר בזה בדרך רמז, על פי המחלוקת שיש בגמרא במסכת סנהדרין צח עמ' ב' מי יהיה המשיח, חד אמר דוד בעצמו הוא, וחד אמר בן דוד.

כותב ה"מגדלות מרקחים", יש לפרש על פי מה שסיפר לי אחד מתלמידי אבי מורי זצ"ל, שאמר לו בחלום שאם רוצה להצליח בעסקיו ובפרנסה, יקבע עיתים לתורה.

וזה רמוז שעל ידי שקובע לו זמן "חוק" ולא יעבר, לכן הוא סגולה לפרנסה, שהרי חוק הם מזונות, כמו שאומרת הגמרא במסכת ביצה דף טז על הפסוק כי חוק לישראל הוא. וזה מה שאומר אצלנו הפסוק. אם בחוקותי – חוק היינו מזונות - אם אתם רוצים מזונות, אז "תלכו", ופירש רש"י שתהיו עמלים בתורה.

"ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו" (כו ב)

פירש רש"י ועץ השדה הן אילני סרק.

ויש לדייק מנא לך, אולי נפרש כפשוטו, שהכוונה לעצי פרי? ובספר "שארית יעקב" כתב (הובאו דבריו ב"ילקוט האורים") לבאר זאת עפ"י דברי הגמרא במסכת ברכות, שאומרת שאדם שבירך בורא פרי האדמה על פירות האילן יצא מפני שגם האילן יוצא מן האדמה ולכן יכולים פירותיו להקרא פרי האדמה. אבל אם בירך בורא פרי העץ על פירות האדמה, לא יצא. ואם כן, זו כוונת רש"י. כיון שכבר כתוב ונתנה הארץ יבולה, מה מוסיף לנו "ועץ השדה יתן פריו"? הלא פירות האילן נכללים בפירות הארץ, ועל כרחך שבא לרבות את אילני הסרק.

"ופנית אליכם" (כו ט)

ובגמרא משלו משל למה הדבר דומה, למלך ששכר פועלים הרבה והי' שם פועל אחד ועשה עמו מלאכה ימים הרבה. נכנסו הפועלים ליטול שכרם ונכנס אותו הפועל עמהם, אמר לו המלך פני אפנה לך, חרובים (היינו הצעירים) הללו עשו עמי מלאכה מועטת ואני נותן להם שכר מועט אבל אתה חשבון רב אני עתיד לחשוב עמך. כך היו הצדיקים בעוה"ז מבקשים שכרם מלפני המקום, והרשעים עושי רע כל היום. גם הם מבקשים שכרם מלפני המקום, והמקום אומר להם לצדיקים, בני אפנה לכם, הרשעים הללו עשו עמי מלאכה מועטת ואני נותן להם שכר מועט, אבל אתם חשבון רב אני עתיד לחשוב עמכם, לכך נאמר "ופנית

וזה מרמוז בפסוק שלפנינו. כי דדו כתוב חסר. וזה ממש אותיות "דוד", וזה רמוז כאן, "או דדו" היינו דוד בעצמו, "או בן דדו" היינו בן דוד יגאלנו במהרה בימנו אמן סלה (דגל מחנה אפרים הובא ב"אוצר אפרים")

"את שבתותי תשמורו ומקדשי תראו אני ה'" (כו ב)

מביא ה"ליקוטי בשמים" את דברי הגאון בעל יבין שמועה, שאמר בזה על פי מה שאמרו חז"ל אילו שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלים.

מובן מכאן, שאם בכח שמירת השבת לבנות את בית המקדש, אם כן בכח עון חילול שבת ח"ו להרסו ולהחריבו. וזה מה שאמר הפסוק. "את שבתותי תשמורו ומקדשי תראו" כלומר שיהיה לכם מורא מקדש שלא יחרב בשביל ביטול מצות שמירת שבת.

וה"אור החיים" הקדוש אומר שאותו הרעיון נכון לגבי השמיטות, שגם הן נקראות שבת הארץ. וידוע מה שאמרו ז"ל שבעון השמיטה שלא נשמרה נחרב המקדש. וכן אמר הכתוב אז תרצה הארץ את שבתותיה. וזה שאמרה התורה את שבתותי תשמורו ומקדשי תראו."

"אם בחוקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעיתם" (כט ג)

יש לדייק למה הבטיח הכתוב דוקא שכר הגשם, ועוד, קשה על רש"י שפירש "אם בחוקותי תלכו" שתהיו עמלים בתורה, מנין לו לרש"י שדברה התורה דוקא על לימוד התורה?

ובספר "תפארת ישראל" הובאו דבריו ב"ילקוט האורים" כתב לפרש זאת על פי דברי הגמרא במסכת תענית דף ת. אמר רב קטינא אין הגשמים נעצרים אלא בשביל למוד תורה, שנאמר בעצלתים ימך המְקַרְה" ואם כן נשמע מזה שאם מבטלים תלמוד תורה הגשמים נעצרים, וכשלומדים תורה הגשמים יורדים בזמנם. ואם כן, אם בחוקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה, אז ונתתי גשמיכם בעיתם ואם לא הגשמים נעצרים ח"ו.

"אם בחוקותי תלכו" (כט ג)

פירש רש"י שתהיו עמלים בתורה.

"מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב". כלומר, גם כאשר הלב פועם (מלשון פעמון) ורגשי אהבה ויראה ממלאים אותו, בכל זאת הכל יהיה "בנעלים" דהיינו, נעול ומוסתר, במסתרים תבכה נפשו ישפוך שיחו לפני ה'.

"ואולך אתכם קוממיות" (כו יג)

"הרחמן הוא ישבר עלנו מעל צוארנו"

בקשה זו בנויה על הפסוק: "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים מהיות להם עבדים ואשבור מוטות עולכם ואולך אתכם קוממיות" (ויקרא כו, יג). על יסוד זה נתקן לומר: "הרחמן הוא ישבור עלנו מעל צוארנו והוא יוליכנו קוממיות לארצנו".

וביאר רבי **יאיר ישראל** שליט"א: עול הוא כלי הברזל ששמים על צוואר הבהמה. ברזל זה מתברים בעזרת שני מוטות עץ. נגמרה העונה, לוקח האיכר את מוטות העץ וזורק אותם, אבל העול מברזל נשמר לשנה הבאה. ומה קורה כשהחליט לעשות 'הסבה מקצועית' וללכת להיות פקיד? אז הוא זורק גם את העול, כי כבר לא יהיה לו שימוש.

הקב"ה הוציאנו ממצרים, מאפילה לאורה ומשעבוד לאור גדול, אבל עם זאת היו לאחר מכן עוד גלויות - גלות בבל וגלות אדום. ממילא, את העול הקב"ה לא זרק, רק את המוט. לכן נאמר: "ואשבור מוטות עולכם", אבל את העול השאיר הקב"ה לגלויות שתבואנה בעתיד.

וזהו שמבקשים אנו: "הרחמן, הוא ישבור **עולנו** מעל צוארנו", שיזרוק את העול, לא רק את המקלות אלא את העול עצמו, שתהיה כבר גאולה שלימה ואחרונה ונלך כבר קוממיות לארצנו.

אליכם". והיינו שאפנה מתשלום שכר של הרשעים ואז אפנה אליכם.

ממוצא דברים אלו אנו רואים, כי אל יתמרמר האדם על מצבו, ואם רק עושה רצון ה' ומקיים מצותיו יבוא על שכרו משלם, וטוב יותר להיות שעה אחת עני ושנים מרובות עשיר, מלהפך, להתעשר לשעה מועטת ולהיות עני לנצח נצחים. (מובא בספר "חפץ חיים על התורה")

"והתהלכתי בתוכם" (כו יב)

פירש רש"י אטייל עמכם בגן עדן ולא תהיו מזדעזעים ממני. יכול לא תראו ממני תלמוד לומר "והייתי לכם לאלוקים".

ובספר "**עבודת ישראל**" כתב שדברי רש"י אלו נראים קצת כסותרים זה את זה. שהרי מצד אחד תראו ממני, ומצד שני לא תהיו מזדעזעים ממני.

ומסביר בספר "**דבש וחלב**" עפ"י מה שרואים שלפעמים יש אנשים אשר נראים מבחוץ כיראי ה', עובדים ומתפללים בקולי קולות, בכריעות ובהשתחויות עד אין מספר, עד שיתפקו חוליותיו. ואמנם, ליבו בל עמו ובתוך הקרח הנורא הוא עומד ומתפלל... ואמנם, העיקר בעבודת ה' בהצנע לכת, גם כשליבו בוער כאש מפני הפחד הנורא לא יראה בחוץ שום דבר. וזה מה שאמר רש"י במתק לשונו. "והתהלכתי בתוכם" אטייל עמכם בגן עדן ולא תהיו מזדעזעים ממני (כלפי חוץ). יכול לא תראו ממני, תלמוד לומר, "והייתי לכם לאלוקים" בודאי יהיה הלב נשבר ברגש קודש ורוח טהרה. אלא שמבחוץ לא יראה דבר.

ועל פי זה מבאר האדמו"ר **מקוצק** זצ"ל את הפסוק

להערות, הארות ולתרומות ובכל ענייני הגליון נא לפנות: 050-4147001

ניתן להוריד את העלון בכתובת האתר: www.Leorhaner.co.il